

Učiteljski Tovariš

Glasi „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Urejujeta:

Jakob Dimnik in Engelbert Gangl

učitelja v Ljubljani.

Izdajatelj in odgovorni urednik: **Jakob Dimnik**, Šubičeve ulice št. 3.

Vsebina: Kdo je kriv? — Frančišek Levec. — Fr. Levec: Popotno poročilo. — XXX. občni zbor „Slovenskega učiteljskega društva“. — Jos. Ciperle: Kulturne slike s Kranjskega. — A. Kleč: Jubilejska samopomoč. — Književnost in umetnost. — Naši dopisi. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Gospodarski program.

Kdo je kriv?

Visoko c. kr. namestništvo v Trstu je naznanilo z odlokom z dne 25. listopada 1898. l., št. 11.712/VII. vsem okrajnim šolskim svetom, da od 395 nadomestnih rezervnikov, poklicanih od dne 1. sušca leta 1898. iz Istre, tržaške okolice in z Goriškega na osemtedenske vojaške vaje, je bilo le 284 veščih pisanju in čitanju. — Od pozvanih 395 ni vedelo imena Njegovega Veličanstva cesarja 31, Nje Veličanstva cesarice pa 182; 314 ni znalo, kdo je bil nadvojvoda Albreht, 376, kdo je bil feldmaršal Radecky in 176 ni vedelo, h kateri državi pripada Istra.

Dalje pravi omenjeni odlok, da je razvidno iz tega, da se na ponavljalno-nadaljevalnem tečaju ali pouku veliko premalo ponavlja v vsakdanji šoli proučena tvarina. — Potem pa vabi visoko c. kr. namestništvo slavne c. kr. okrajne šolske svete, naj vplivajo na šolska vodstva in

na učiteljstvo, da bode natančno postopalo v poučevanju v zgodovini in zemljepisju, ter da se mladina dobro priuči gori omenjenih stvari, in da to otroci ne pozabijo tako hitro. — To je vsebina označenega odloka.

Sedaj pa pogledjmo, kaj je na tem resnice! — Učiteljstvo na Goriškem zavrača z vso resnostjo omenjene trditve, zakaj med slovenskimi rezervniki na Goriškem se gotovo ne najdejo taki, ki bi ne znali tega, kar je zgoraj omenjeno; statistika govori, kako redno pohajajo pri nas otroci šolo, o čemer priča tudi dejstvo, kako malo analfabetov se nahaja od nas v naši vojski. — Ako se je res našlo toliko takih, ki niso znali, kar je zgoraj omenjeno, je gotovo iskati vzrokov v Istri in v okolici tržaški. O šolskem okrožju tržaškem je sploh znano — kar ni baš v čast aviti colturi in tam gospodujočemu sistemu — da se tam sploh nihče ne briga, ali otroci pohajajo šolo ali ne; o Istri pa vemo (seveda o slovanskem delu pokrajine), da je tam več nego 60% za šolo godnih otrok, ki ne pohajajo šole, ker sploh

Frančišek Levec.

(Slavnostni govor nadučitelja **Janka Likarja** pri Levčevem večeru dne 7. prosinca l. l.)

Slavna gospoda! Častiti gostje! Velecenjene tovarišice in dragi tovariši!

Pomen in vzrok današnjega slavnostnega večera vam je znan. Praznovati hočemo desetletnico, odkar je postal velezaslužni gosp. profesor **Frančišek Levec** c. kr. okrajni šolski nadzornik v Ljubljani.

Mnogokrat je že praznoval ta ali oni stan kak jubilej svojega predstojnika, a smelo trdim, da tako iz vsega srca, tako iz prepričanja in tako radovoljno, kakor obhaja danes ljubljansko učiteljstvo ta god, ni praznoval zlepa kdo sličnega praznika.

G. mestni župan **Ivan Hribar** je rekel v svojem novoletnem govoru, da pokloni, katere je napravil mestni občinski svet v jubilejskem letu na višjih mestih, niso bili pozdravi v smrt idočih rimskih gladijatorjev. Naj mi je dovoljeno, da se tudi jaz poslužim te prispodobе. Potrebno se mi namreč zdi takoj v začetku svojega govora izreči: Pokloni, ki jih storimo danes svojemu šolskemu

nadzorniku, niso pokloni po kolenih se plazečih podložnikov napram svojemu predstojniku; ti pokloni so produkt popolnoma objektivne sodbe o njega delovanju in o njega zaslugah.

Deset let je preteklo, odkar so izročili ljubljansko mestno šolstvo v nadzorstvo g. prof. **Frančiška Levca**! Kratka doba sicer za razvitek vseobčnega šolstva, a dolga doba v človeškem življenju, predolga doba v trpljenju in trudu. Nadzorništvo je težka naloga, in cel mož mora biti, kdor ji hoče biti kos. Že to, da mora nadzornik dvema gospodoma služiti, je velika zadača. Navzgoraj in navspodaj mora ustreči, ker ne sme biti samo paznik učiteljstva, ampak tudi njega pravi prijatelj in pomočnik, njega varuh in zagovornik. Kako vestno je izpolnoval vseh 10 let naš slavljenec ta del svoje naloge! V vseh desetih letih ni bilo čuti niti ene pritožbe iz ust ljubljanskega učiteljstva o njegovem postopanju napram podrejenim mu organom. Strog in trd je tam, kjer ve, da ima prav in kjer je tako umestno, a pri tem do skrajnosti pravičen. Saj ga poznamo, kako ravna z nami! Kadar ti ima izreči svojo nevoljo, stoji mirno pred teboj, ti zre v oči in pove v kratkih, jedrnatih in strogih besedah, kar ti hoče povedati. Njegova sodba je objektivna: za-

šol nimajo. To vnebovpijoče stanje je ožigosal že gosp. državni poslanec Spinčič v državnem zboru. — Ako torej naši Istrani — Hrvati in Slovenci — nimajo učilnic, kako naj bi potem kot vojaki znali to, česar se niso učili?! — Ni treba torej praviti, na koga da pada vsa krivda. — Naj torej poskrbi slavna vlada, da tudi v slovanskih krajih Istre dobe potrebnih šol, in potem se gotovo pride v okom takim nedostatkom.

Da se v nas temeljito učita zgodovina in zemljepisje, je dobro znano. Saj imamo celo podrobne učne načrte, ki predpisujejo učiteljstvu, kaj naj uče.

Tako n. pr. nahajamo med učnimi slikami tudi ono „Cesar Franc Jožef I.“ v „Tretjem Berilu“. — V isti sliki je natančno opisano, da se je naš cesar dne 24. mal. travna leta 1854. poročil z bavarsko princesinjo Elizabeto. Naši otroci vedo torej, da se je cesarica nazivala Elizabeta. Dalje nahajamo v ti sliki, da je v krvavi bitki pri Novari slavno premagal Italijane junak Radecky; torej znajo, kaj je bil Radecky. — Baš tako vidimo v omenjeni sliki, da je pri Kustoci zmagal nadvojvoda Albrecht in pri Visu admiral Tegetthof. Vse to znajo naši otroci, znajo naši dečki in znajo naši vojaki. — Saj je v nas celo narodna pesem: „Na Laškem puške pokajo itd.“, ki jo prepeva narod. Dalje se glasi v ti pesmi: „Radecky ima belo glavo, pa vendar na Laško gre ž njo“ itd. In da bi potem naši vojaki ne znali, kdo in kaj je bil Radecky?!

Označene trditve so torej glede Goriškega neosnovane in ovržene; zato svetujemo vojaškim oblastnikom, da v bodoče beležijo zopet število onih vojakov, ki ne znajo čitati in pisati ter gori označenih zgodovinskih stvari, a naj si beležijo tudi kraje dotičnih vojakov in potem zvedo, da so ti ubogi vojaki iz zapuščenih delov slovanske Istre, kjer nimajo šol! Dajte jim torej šol, in vsi taki in enaki nedostatki vam kmalu izginejo!

služena je njegova graja in nepristranska njegova pohvala! Take lastnosti ne dičijo vsakega nadzornika, zato smemo biti zadovoljni, da imamo ravno mi takega, zato zremo s tako otroško zaupnostjo vanj, ker vemo, da imamo v njem najboljšega zaščitnika, ki nam sicer marsikaj v obraz pove, pri tem pa nam le dobro hoče.

Oprostite, slavna gospoda, da govorim najprvo o učiteljskih zadevah in potem šele o šolstvu — a vsak je samemu sebi najbližji.

Omenil sem, da je 10 let le kratka doba za razvitek vseobčnega šolstva. — Za maso občinstva, za lajike, ki ne vedo, kaj se vrši med onimi štirimi stenami, v onih strojnicah, katere zovemo šolske sobe, je prešla ta doba, ne da bi bili zapazili kake izpremembe, kakega napredka našega šolstva. Mi pa, ki smo bili svedoki delovanja našega nadzornika, dobro vemo, v koliko je v teh desetih letih šolstvo napredovalo. V g. prof. Levcu imamo šolnika — veščaka, strokovnjaka, kakoršnjih je le malo na slovenski zemlji. Kakor dober anatom si je razložil stavbo vsega pouka v nje sestojne dele ter proučil vsak del do skrajnosti. Vsako leto se je lotil drugega predmeta ter ga proučil in premlel do zadnjih podrobnosti pri lokalnih

Popotno poročilo.

Spisal Fr. Levec.

(Dalje.)

V.

Iz ferdinandejske šole odideva s tovarišem v stalno razstavo učil, ki je nastanjena v palači grofa Herbersteina v Zágati (Sackgasse). Stalno razstavo so takorekoč iz nič ustanovili trije graški učitelji Kmetič, Lochbühler in Nickl leta 1881. G. nadučitelj Gottfried Nickl, ki je še zdaj nje kustos, mi je razstavo prijazno razkazal ter mi povedal marsikatero zanimivo črtico iz nje zgodovine.

Razstava je nastala tako, da so omenjeni trije učitelji kot osnovalni odbor naprosili vse znane založnike, naj jim pošljejo od vsakega v njih zalogi nasvetlo danega učila po en izvod. Ta izvod ostane v razstavi, dokler se ne proda. Za prodani izvod se tvrdki odpošlje po odštetem popustu izkupiček, in tvrdka pošlje namesto prodanega učila razstavi nov izvod, ki spet ostane v njej, dokler ne najde kupca. Vse znamenite tvrdke srednje Evrope pošiljajo pod temi pogoji razstavi svoja učila, in ta ima vedno na razpolaganje najraznovrstnejših in najnovejših učil. Razen avstrijskih in nemških tvrdk so tukaj zastopani založniki iz Pariza, iz Švice, iz Nizozemskega, iz Danskega, iz Švedskega in Ruskega, tako da podaja razstava jako dober pregled učnih pripomočkov kulturnih narodov evropskih.

Razstava je nastanjena v sedmih sobah I. nadstropja Herbersteinove palače. Delovanje odboru jako olajšuje to, da grof Herberstein razstavi brezplačno prepušča stanovanje. Vendar je v teh sedmerih sobah nakopičenega toliko šolskega blaga, da je pregled nekoliko oviran in da razstavljeni predmeti ne pridejo tako do veljave, kakor bi prišli v velikih, razsežnih prostorih. Tukaj je, v pravem pomenu besede, do zadnjega kotička vse založeno.

Razstava je razdeljena na sedem oddelkov.

Prva soba je knjižnica in bralnica. Tukaj so graškim učiteljem na razpolaganje različni strokovni listi v

konferencah, kakor tudi pri skupni konferenci. Tako je storil zaporedoma z jezikovnim poukom, z računstvom in z realijami. Pa ne samo s temi glavnimi predmeti, ne — nič manj pozornosti ni obračal na manj važne predmete, kakor so lepopisje, telovadba in risanje. Pri našem kolegi Josinu — če se ne motim — je videl risanje brez stigem. Ugajalo mu je, in drugo leto je risala vsa Ljubljana brez stigem. Ko sem služil še v litijskem okraju, se je trudil tedanji nadzornik Bezljaj, da bi bil uvedel risanje brez stigem, pa se mu ni posrečilo, dasi je imel pri konferencah sam predavanja o tem; in kolikor mi je znano, še sedaj rišejo tam na zvezke s stigmami. Levec je dosegel to takorekoč čez noč; on je hotel, in zgodilo se je, akoravno smo z glavami odkimovali in pravili drug drugemu: „Iz tega ne bo nič; saj on ne ve, kako se risanje poučuje!“ Solze so se celo pretakale ob strogem, neizprosnem povelju, a — šlo je — in sedaj gre prav izborno. Tako je on reorganizoval ves pouk!

Z le njemu lastno energijo izvede vse, česar se loti! Bilo je pred leti, ko me pride g. nadzornik nadzorovat na Barje. Po pouku sva sedela pred šolo. Iz žepa vzame zemljevid ljubljanske okolice in mi jame razkazovati meje

raznih evropskih jezikih. Tu so razstavljene raznovrstne knjige za šolske in učiteljske knjižnice; podobe in sohe slavnih učiteljev in pedagogov.

Druga soba obseza učila za krščanski nauk, za nemški jezik, za računstvo, glasbo, za nazorni nauk in za otroške vrtce. V tej zbirki so mi najbolj ugajale ruske in švicarske podobe za nadzorni nauk, kažejo razne obrtnike in njih opravila. Fino so izdelane, v živih bojah, in ne preobložene. Posebno primerni pa so modeli raznovrstnega kmetijskega orodja, narejeni po navodilu razstavnega odbora v karlavski jetnišnici. Taki modeli so zlasti potrebni po mestnih šolah, kjer otroci mnogokrat bero imena orodju, ki ga ne poznajo in jim ga je le težko opisati, n. pr. otka, pralica, črtalo, lemež, plužno, statve, kolovrat, preslica itd. Primerilo se mi je n. pr. celo na realki, da v nekem razredu noben učenec ni vedel, kaj je pralica.

V tretji sobi so razstavljena učila za zemljepis in zgodovino. Tu je videti toliko lepih in primernih zemljevidov, zgodovinskih in zemljepisnih podob, da se človek le težko loči od te sobe. Posebno dobro so zastopana tudi učila za astronomični zemljepis, ki jih večinoma pogrešamo celo na naših srednjih šolah. Pred vsem pa mi je ugajal švedski stekleni nebesni globus z ozvezdjem vsega neba. Seveda, za ljudsko šolo to učilo ni. Cena mu je 70 mark!

V četrti in peti sobi so razstavljena učila, ki spadajo k fizikalnemu in prirodopisnemu pouku; šesta soba obsega učila za risanje, geometrijo in ženska ročna dela; sedma nam kaže raznovrstno notranjo šolsko opravo, telovadsko orodje, raznovrstne telovadske igre, klopi in table.

Vsega blaga je toliko, da bi človek potreboval več dni, ko bi ga hotel vsaj povrhu pregledati. Razstavo vodi zdaj poseben odbor, čigar udje so za razstavo posebno zaslužni in delavni graški učitelji in odposlanci tistih korporacij, ki podpirajo razstavo z novčnimi doneski.

Razstava je vsakemu človeku, ki se zanima za šolstvo in njegov napredek, brezplačno dostopna. Zlasti pa imajo javni in zasebni učitelji priliko tukaj spoznavati nova učila in poizkušati njih uporabnost. Odbor pri-

mojega šolskega okoliša. „Glejte, tukaj gre meja ob Ljubljanci, tukaj ob tem jarku, potem ob tem potu... Glejte, tukaj bi bila nekako sredina vašega šolskega okoliša, in ravno tu bi morala šola stati.“ „Da, da“ — odgovorim, „tukaj bi morala šola stati!“ Mislil sem si pa: „O, pia desideria! — Mož, morebiti boš ti in jaz prej v grobu, preden se bo ta šola zidala!“ Takrat še Levca nisem poznal! — Tri leta kesneje je že stalo krasno poslopje prav na istem mestu, katero mi je bil pokazal s prstom na zemljevidu. V veži tega krasnega šolskega poslopja je spominska plošča in na nji imeni Njega Veličanstva cesarja, nje ekscelence barona Heina, na nji je ime prejšnjega župana, a imena našega nadzornika ni. Izbrisal mi ga je iz napisa, ki sem mu ga poslal v potrdilo — in prav je imel: ponosno poslopje samo ob sebi je velik spominek, ki bode dolgo in dolgo pričal o neutrudljivi delavnosti in o jekleno-trdni volji njegovi, zakaj edino on je bil stvaritelj barjanske šole! (Konec prih.)

reja ob zimskem času predavanja in eksperimente z novimi učili. Vsa učila, ki se dopošiljajo razstavi, se strokovnjaško presodijo in potem ocenijo v časopisu „Erstes österreichisch-ungarisches Lehr- und Lernmittel-Magazin“, ki ga izdaja odbor in prav spretno ureja nadučitelj in občinski svetnik Gottfried Nickl. Časopis izhaja v četrtletnih številkah, po 2 do 3 pole obsežnih, in ne prinaša samo korenitih strokovnjaških ocen o novih učilih, kadar je treba, tudi s podobami, ampak tudi prav dober pregled o šolskih časopisih in o pedagogični literaturi sploh. Na Štajerskem mora biti nanj naročena vsaka šolska in okrajna knjižnica. Tudi c. kr. deželni šolski svet kranjski je pred več leti ta časopis priporočil našim šolam, vendar ga na Kranjskem doslej nisem videl drugod kakor na ljubljanskem učiteljskem. G. Nickl mi je tožil, da se kranjski učitelji jako malo brigajo za ta časopis, in me je prosil, da bi ga vsaj ljubljanskim šolam priporočil, kar storim tem rajši, ker se mi zdi, da bi vsaj vsaka mestna in večrazredna šola ne smela biti brez njega. (Dalje prih.)

XXX. občni zbor „Slovenskega učiteljskega društva“.

(Dalje.)

4. Močnikov spomenik.

Poročevavec Jakob Dimnik pravi, da je „Slovensko učiteljsko društvo“ odkrilo v velikih počitnicah zaslužnemu šolniku, bivšemu uredniku „Učiteljskemu Tovarišu“ in neustrašenemu boritelju na polju narodnega šolstva, rajnkemu Mateju Močniku, v njega rojstni hiši v Zalogu pri Cerkljah na Gorenjskem spominsko ploščo. Kako se je vršila ta lepa slavnost, o tem je že natančno poročal „Učiteljski Tovariš“ in danes ne preostaja drugega, kakor podati račun o dohodkih in stroških. Vseh dohodkov je bilo 77 gld., stroškov pa 2690 gld.; ostanek 5010 gld. se je vsled odborovega sklepa dodal glavnici cesarja Franca Jožefa I. ustanovi za učiteljske sirote na Kranjskem. (Sprejeto.)

5. Cesarja Franca Jožefa I. jubilejska ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem.

O ti ustanovi je poročal g. Jakob Dimnik nekako takole:

Slavni zbor! Prav danes tri leta sem poročal v imenu odbora „Slovenskega učiteljskega društva“, kako bi praznovali vladarsko 50 letnico Nj. Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. Stavil sem predlog, da bi v spomin na ta redki avstrijski praznik zbirali med sabo prostovoljnih darov za ustanovo, ki naj se imenuje „Cesarja Franca Jožefa I. jubilejska ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem.“ Povedal sem tudi, kako naj bi nabirali te prostovoljne darove. Predlog je bil sprejet enoglasno in z velikim navdušenjem. Temu je živa priča in najlepši dokaz vložna knjižica mestne hranilnice ljubljanske, številka 16658, na kateri je naloženih danes 129210 gld. To je lepa vsota, ki dela čast „Slovenskemu učiteljskemu društvu“ ter je najlepše izpričalo naše vdanosti, ljubezni in zvestobe do presvetlega vladarja in je obenem tudi najlepši dokaz pravega avstrijskega patrijotizma, s katerim je prešinjeno in navdahnjeno vse kranjsko učiteljstvo. Izvzemši 50 gld., katere je nam daroval presvetli knez